

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

- Cl. Eskildsen*: Sønderjyllands betydeligste Folkemindesamler.
Aug. F. Schmidt: Møderne i Mandbjerg Skov.
P. O. Andersen: Striden om Rouglycke.
J. Raben: Klingpung og Fattigblok.
• *J. Schmidt*: Magdalena, Hans Closters Enke.

SPAREKASSEN FOR THISTED AMT

Stiftet 1829

Telefon 2 og 502

Kontortid 10-12 og 14-17

Landbostandens Sparekasse

Nykøbing F.

Tlf. 197 - 1197

Sparekassen i Nykøbing paa Falster

Indskudskapital ca. 57 Mill. Kr.

Reserver ca. 4 Mill. Kr.

Telefon 216

Aktieselskabet

STRUER BANK

STRUER

Graasten Bank ^{A/S}

Kontortid 9-12 & 2-4

Lørdag 9-1

GRAASTEN

Støt de sønderjydske Indsamlinger

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Aktieselskabet

Banken for Hobro og Omegn

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10-3 Telefon 516, 517 og 518

Skanderborg

Sparekassen for Haderslev Byes Omegn

Telefon 2133, 2 Linier.

Postgiro 8356.

HADERSLEV.

Sparekassen for Svendborg og Omegn

Svendborg

Horsens Landbobank ^{A/S}

Kontortid 9¹/₂-12¹/₂ og 2¹/₂-4¹/₂

HORSENS

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10-1 og 3-5

„Telefon 3310 (4 Linier).“

Randers

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

A/S FAXE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som
den leveres - ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

Den lollandske Landbo- stands Sparekasse

NAKSKOV

Stiftet 1870

Indskudskapital ca. 61,0 Mil
Reserver ca. 3,8 Mill.

Kontorer i: Maribo - Birket -
Dannemarle - Stokkemærke.

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Drengene*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive SALLING BANK

Kontortid: 9-12 og 2-5
Lørdag 9-2.

Telefon 700 . Skive.

BRUUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFØRRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS

Kannikegade 18

Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN

Niels Ebbesensvej 20

Tlf. C. 5036

Aktieselskabet

Handels- og Landbrugsbanken

Silkeborg

Telf. 1024 (4 Linier)

Aktieselskabet
Motorfabriken „Frederikshavn“

Til alle Festligheder

PREMIER IS

Esbjerg

Støt dansk Industri

AKTIESELSKABET
SKARREHAGE MOLERVÆRK
Nykøbing Mors

NAKSKOV
SKIBSVÆRFT
NAKSKOV DANMARK

Bornholms Maskinfabrik, Rønne
Jernstøberi, Maskinfabrik, Bygningsstøbegods

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Reserveret

„B“

Vilh. Jensen

v/ W. Rahn-Jensen
Ingeniør M. af I.

Murermester . Cementstøber
Tagsten . Mursten . Rør
Brande . Telf. 153

Morsø Textilfabrik A/S

Telefon 575 (2 Linier)

Nykøbing Mors

N. P. Hansen & Co.

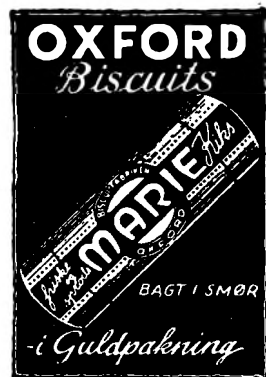
Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker

Aktieselskab

Fredericia

J. Husted Abildtrup & Co

Tricotagefabrik — Herning

Tilgys Thoustrup

Tricotagefabrik
Herning

IKAST SKAANERFABRIK

P. Chr. Mikkelsen

IKAST

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jorgine Abildgaard. Anna Krogh.

TEKSTILFABRIK

Import En gros *Herning.*

J. N. Jepsens Boghandel

Tønder . Telf. 341

Stort Udvalg i saavel aktuel som
antikv. Litteratur om Sønderjyll.

THOMAS JENSEN

TRIKOTAGEFABRIK

IKAST . TELF. 136

Harald Bo Bojesen

Boghandel
AABENRAA

Dansk

Køleautomatik- og Apparatfabrik

Nordborg.

Dyckjær & Christensen

Fiskeeksport
Ringkøbing

Nakskov Dampmølle

Aktieselskab

NAKSKOV

Aalborg Mælkekompani

Aktieselskab
Aalborg

Bornholms Frø & Saasæd Central

Aktieselskab

Rønne

A/S P. SCHOU & CO.

TRÆLASTHANDEL

Kolding (Grundl. 1840)

Bornholms Andels-Hørfabrik

A. m. b. A.
Tlf. 277 — Aakirkeby

A. Nielsen & Co. A/S.

Nykøbing Falster

A. Jepsen

Tricotagefabrik
Vestergade 43 — — Telf. 221
HERNING

MORSØ STØBEGODS.

AKTIESELSKABET
N. A. CHRISTENSEN & CO.
KONGELIG HOFLEVERANDØR
NYKØBING MORS

L. F. T. A.

I. B. Bruun & Søn A/S

Nykøbing F.

Maskiner for Træindustrien.

1. Maj 1946.

SØNDERJYLLANDS BETYDELIGSTE FOLKEMINDESAMLER

Ved Andreas Lorenzens Død

Af Cl. Eskildsen

»Sdj. Maanedsskrifts« Læsere kan i Aar glæde sig til en værdifuld Julegave: 1. Bind af en større Samling »Sønderjydske Rigssagn, samlet og bearbejdet af Dr. phil. Gudmund Schütte. Det bliver ikke en almindelig Sagnsamling; der er ingen Fortællinger om Nisser og Trolde. Hekse og kloge Mænd. Det er heller ikke en Samling af historiske Sagn som saadanne; de historiske Sagn fremlægges kun, for saa vidt de viser Befolkningens Indstilling til Spørgsmaalet Konge eller Hertug, Dansk eller Tysk.

Dr. Gudmund Schütte er den første, der har gjort opmærksom paa den overmaade store nationale Værdi, der ligger i de sønderjydske Sagn, idet disse langt bedre end historiske Dokumenter og bedre end det sociale Overlags Udtalelser og Handlinger viser en Befolknings dybeste og sandeste nationale Indstilling. De sønderjydske Rigssagn viser uomstødeligt, hvorledes den folkelige Underbevidsthed i hele Sønderjylland fra gammel Tid til vore Dage har været dansk. Denne Samling af »Sdj. Rigssagn« bliver derfor for Øjeblikket og for Fremtiden et vigtigt Vaaben i vor nationale Kamp.

At Dr. Gudmund Schütte nu kan udsende denne Bog, skyldes frem for alt den ualmindelig dygtige Folkemindesamler Andreas Lorenzen, Damholm, og det er naturligt, at Dr. Schütte har tilegnet Andreas Lorenzen sin Bog. Desværre skulde Andreas Lorenzen ikke opleve den Glæde og Tilfredsstillelse at se dette, idet han den 1. April mistede Livet paa tragisk Maade. Han hjalp med at aflæse en Lastbil med danske Levnedsmidler til vore Landsmænd i Sydslesvig og stod bag Bilen, da denne bakkede tilbage, uden at han var opmærksom paa det. Han faldt død om, saa vidt man kunde se, uden ydre

Kvæstelser, men sandsynligvis dræbt ved et Chock; hans Hjerte havde været svagt i mange Aar.

Vi er mange, der er dybt bedrøvede over hans bratte og alt for tidlige Død. Vi havde undt ham at se hans brændende nationale Haab opfyldt og havde ventet os mange Bidrag endnu fra hans værdifulde Samlerarbejde. Han var uden al Tvivl den betydeligste Folkemindesamler, Sønderjylland har haft, en af Danmarks betydeligste. Han stod absolut i en Særklasse, idet hans Folkeminder ikke blot gav ualmindeligt gode Bidrag til Folkloren i Almindelighed, men frem for alt viste, hvilken Rigdom og hvilken ægte Danskhed der prægede den sønderjydske Almues Folkeoverlevering. Det var helt uventet at finde disse rige Skatte Syd for den nuværende Statsgrænse, hvor hele den »højere« Kultur nu i saa lang Tid har været præget af tysk Aand, hvor selve Sproget ikke mere var dansk. Maaske var det i sidste Øjeblik, at denne sønderjydske Evald Tang Kristensen gav sig til at vandre fra By til By paa Skattejagt; om faa Aar havde der muligvis ikke været meget at finde mere.

Andreas Lorenzen var født i 1886 i Ellund i Hanved Sogn, umiddelbart Syd for Statsgrænsen af 1920. Det var den lille, fattige, afsides beliggende Hedeby Ellunds folkelige Miljø, der gav ham Interesse for Sagn og Overtro allerede som Barn. Hanved Sogns rige Skat af danske Folkeminder blev allerede i 1870 fremdraget i en lille Bog af Jens Madsen, som mellem de slesvigske Krige havde været Lærer i Sognet, og Madsens Samlinger er nu blevet supplerede af Andreas Lorenzen. Han lyttede til sin Moders Fortællinger; han spidsede Øren, naar Byens gamle ved deres Sammenkomster fortalte Sagn og sang gamle Viser. Selv Sagnet om Uffe, der slog de to Saksere, hørte han der i kærnefuldt sønderjydske Almuesprog, og han glemte aldrig, at de gamle, naar de sluttede Fortællingen om Uffe, plejede at tilføje: »Ja, gid der snart igen kom én, der kunde svinge Skræp!«

Andreas Lorenzen lærte til Smed. Han blev kendt i videre Kredse Syd for den nuværende Grænse, da han greb Sværdet i Efteraaret 1918 og arrangerede det første danske Valgmøde i anden Zone. Senere købte han et lille Hus i Damholm, langt nede i Angel, i Slesvig Amt. Hans Helbred var imidlertid ikke godt og tillod ham efterhaanden ikke kraftigt Landbrugsarbejde. Maaske gav dette det første ydre Stød til, at han begyndte at tilfredsstille sin gamle Interesse for Folkeminder ved at optegne Sagn, Overtro og gamle Historier, som han sendte til »Dansk Folkemindesamling«. Her ligger der Bunker af hans Optegnelser. Nogle har været trykt i »Flensborg Avis«, »Thyras Vold« og andre Steder. »Sønderjydske Maanedsskrift« har i mange Aar

Andreas Lorenzen (til højre paa Billedet) optegner Folkeminder

i et udvidet Decemberhefte trykt af Andreas Lorenzens Optegnelser fra Angel og Mellemslesvig, fra Danevirkeegnen og Holmen i selve Slesvig By, og vi har mange Beviser paa, at vore Læsere har været overmaade glade for disse interessante og værdifulde Optegnelser. Vi minder blot om disse Sagns Bevis for, at »Sorte Gret« indtil nyeste Tid er blevet dyrket som Skytshelgen af de Holm Fiskere.

Andreas Lorenzen havde de allerbedste Forudsætninger for at blive Folkemindesamler. Fra det lille Hjem og den fattige Hjemby medbragte han som omtalt den levende Interesse; men frem for alt ejede han det vigtigste: Instinktet for, hvad der var væsentligt, og hvor man kunde finde det. Han kunde snuse sig frem til de rette Steder og rette Meddelere. Han havde en god Evne til at fremstille i folkelig Form; han talte lige godt sønderjydske Folkemaal og dansk Rigsmaal, Plattysk og Højtysk. Han indgød den jævne Fortæller Tillid; han var jo fra samme Miljø og forstod de andres Glæder og Bekymringer. Andreas Lorenzen var hele Tiden en fattig Mand, og han efterlader en meget stor Familie i trange Kaar. Han kom ikke fint klædt paa og med fin Lommebog og flot Fyldepen. Han kom til de gamle Meddelere som en af deres egne, kunde drikke mange Kopper tynd Kaffe med de gamle Kvinder og mange »smaa sorte« med de gamle Mænd. Saa fik han dem til at fortælle til gensidig Glæde.

Og der var *Perler* mellem det, de fortalte, og disse *Perler* blev frelst fra den sikre og snare Udslettelse. Lad os som lille *Perle* genoptrykke det Sagn om *Guldnøglen* i Kongens Kilde ved Isted, der stod i vort sidste *Decemberhæfte*.

Guldnøglen

Det er mange Aar siden, at en dansk Konge, der hed Magnus, under et stort Slag vandede sin Hest ved en Kilde nær Isted. Kongen var da saa uheldig at tabe en Guldnøgle, han bar i en Snor om sin Hals. Guldnøglen faldt i Kilden og gik til Bunds der. — De ledte efter den siden hen, men ingen har haft den Lykke at finde den. Kilden er siden den Dag, den danske Konge tabte Guldnøglen her, kaldt Kongskjeld = Kongens Kilde.

Denne Guldnøgle vil dog findes engang; men det sker ikke, før der sidder en Konge paa den danske Kongetrone, der er et med sit Folk, og Folket er et med sin Konge. Da har en fremmed Magt lagt Lænker om Kongen og hans Folk; men Kongen vil en Dag, naar Nøden er stor, sprænge de Lænker, der binder ham og hans Folk, og da drages den tabte Guldnøgle frem af Kongens Kilde ved Isted.

(Fortalt den 15. September 1939).

Med Andreas Lorenzen er maaske Danmarks største Folkemindesamler fra Nutiden gaaet bort. Uden Tvivl var han den betydeligste Optegner, Sønderjylland nogensinde har haft. Hans Virksomhed vil blive staaende, thi han har, som Dr. Gudmund Schütte vil vise, baaret mange Sten sammen til en Forsvarsmur for det danske Sønderjylland.

Møderne i Mandbjerg Skov

Af Aug. F. Schmidt

I Sønderjylland fik de store Folkemøder paa *Skamlingsbanken* retningssigende Betydning for senere nationale Møder under aaben Himmel¹). Næst efter Skamlingsfesterne fik efter 1864 Møderne i *Skibelund Krat* stor Betydning²), ja i national Henseende kom de gennem lange Tider til at øve større Indflydelse end de Møder, der i Aartierne indtil 1920 blev holdt paa Højskamling. — Kun en enkelt Gang holdtes et Folkemøde paa *Fjellumhøj* ved Nustrup, i Eftersommeren 1844³). Mere Betydning fik de Møder, der blev holdt i den dejlige *Mandbjerg Skov* i 1850erne⁴). Herude i det ejendommelige Midtbælte i *Agerskov-Branderup* Sogne var der allerede fra 1850ernes Begyndelse en grundtvigsk Bevægelse, hvis Bærer var *Bunde Refslund d. Æ.* i Bovlund (1828-95), en af Rødding Højskoles ældste Elever. Endvidere var der Mænd som *Anders Hørlück*, *Laust Arnum* og *Jørgen Fausbøl*, ogsaa Røddingelever; de var med til at danne Grundstammen i Bevægelsen.

En samlende og ledende Kraft fik de vakte Folk i Agerskov-Egnen i *Morten Eskesen*, der i 1851 blev Lærer i *Hyrup* i Bevtoft Sogn. Han skaffede Ordførere til de Møder, der blev afholdt i Mandbjerg Skov og digtede Sange dertil. Saaledes findes mellem hans efterladte Papirer et lille Hefte med »Festsange i Mandbjerg Skov den 25 Juli 1852, samlede af Morten Eskesen«. Det lille Sanghefte har sikkert været ham et kært Minde om hans Ungdoms lykkeligste Dage.

Der var til Skovfesten i Mandbjerg 1852 mødt ikke mindre end 3000 Mennesker, da Musikken fra Ribe blæste til Samling om Talerstolen Kl. 4. Efter en kort Velkomsttale af Bunde Refslund talte Her-

1) Se Jakob Petersen: *Skamlingsbanken* (1944).

2) Sønderjydske Maanedsskrift 1942, 17-30.

3) Smsts. 1942, 1942, 194-198.

4) Kr. la Cour Pedersen: *Morten Eskesen* (1926).

redsfoged Friedrichsen fra Toftlund for Kongen, Frederik VII. Derefter sang man en Sang af Morten Eskesen: »Kongen og Folket«, Derpaa taadte »Folkets Yndling« Dannebrogsmænd og Stænderdeputeret *H. A. Krüger* fra Bevtøft op paa Talerstolen. Efter at han først i poetiske Vendinger havde hilst sin Hjemegn i Sommerdragt og sin Barndoms kære Tilflugtssted, Mandbjerg Skov, i Fæstdragt, rettede han det Spørgsmaal til den, hvorfor den i Dag havde smykket sig, ikke alene med Grønt og Blomster og Fuglesang, men med Flag og Musik. Og da Skoven tav, vilde han da tale. Han nævnte, at der nylig paa Skamling var holdt Fæst den 17. Juli paa Toaarsdagen for den danske Hærs Indrykning i Sønderjylland i det sidste Krigsjaar. Han mindedes Spændingen og Glæden, da Sejren var vundet for 2 Aar siden, og endte med at udraabe et 9-foldigt Hurra for Istedkæmperne og for Isteddagen. »Det havde gjort et godt Indtryk i Forsamlingen at høre et Ord af denne Danskhedens urokkelige Støtte i Trængselstiden«, skrev Morten Eskesen i sin Beretning til »Dannevirke« (31. Juli 1852). Nu sang man »Danne-Kvindens Pris«, en Sang af Morten Eskesen til hans egen og da allerede ret kendte Melodi til Grundtvigs Sang: »Byg og Bøg og Dannekvinder«. Derefter talte Pastor Johan Buntzen-Koch (Præst i Skærbæk 1842-56) ud fra Sagnet om Vermund og Uffe, en Tale, der skaffede den rette Stemning, saa Forsamlingen bagefter uvilkaarlig istemte: »Ser I, hvem der kommer her.« Nu var der et lille Ophold, men saa samledes Folk igen om Talerstolen, og nu lød der atter en Sang af Morten Eskesen: »Sønderjyllands Pris«. Saa talte den nye Kapellan i Agerskov, Frederik Ludvig Vaupell, Broder til Schleppegrells Adjutant i Istedslaget. Vaupell; han var Kapellan i Agerskov 1851-55, blev senere Præst paa Harboøre og er derfor en af Skikkelserne i Erik Bertelsens Roman »Dagen bryder frem« (1938). Ved Mødet i Mandbjerg Skov samlede han især Opmærksomheden om *Rødding Højskole*, som man maatte yde nødvendig Støtte til fortsat Virksomhed. — Derefter sang man »Moders Navn er en himmelsk Lyd« af Grundtvig, hvorefter Pastor L. Blædel, Nustrup, talte om Menigmænds Glæde under Istedslaget, som vi kender den fra Grundtvigs Sang: »Midt under Istedslaget, ej langt fra Langesø«.

Saa sluttede denne Del af Fæsten med »Dansken har Sejer vundet«, men det var endnu ikke forbi med Talestrømmen, idet baade Pastor Chr. Fred. Aug. Ishøj fra Bedsted (Præst der 1850-72) og Pastor Jør-

gen Vilh. Marckmann fra Hoptrup (Præst der 1850-61) holdt gløden- de nationale Taler, medens Husfoged Brøckner uforberedt, men stærkt opfordret, sluttede Talerækken med en Hyldest til Kvinden. Imidlertid var Klokken bleven otte, og da ingen flere ønskede Ordet, delte Forsamlingen sig, idet en Del tog sig en Svingom, medens andre sørgede for Livets Ophold og glædede sig ved Opvartningen i Teltene eller paa Mandbjerggaard ved Stine Mandbjergs gæstfrie Bord. Alle Vegne herskede der Liv og Munterhed. Høj og lav, Embedsmand og Bonde, samtalte i den fortroligste Tone, og det var ikke et Greb udi Luften, men et almindeligt Ønske hos Forsamlingen, naar der udtaltes: » Gid vi atter ad Aare maatte samles i samme gode Forstaaelse og fejre Isted-Sejersdagen i Mandbjerg Skov« (citeret efter *Kr. la Cour Pedersens* udmærkede Bog om Morten Eskesen 1926).

Aaret efter blev Mandbjergfesten imidlertid afholdt den 7. August. Allerede den 26. Juli var den averteret i »Dannevirke« med et udførligt og velovervejet Program.

Ved Festen bød Gaardejer J. N. Rudebeck, Blankenhof i Bevtoft Sogn, velkommen og erklærede, at denne Sammenkomst udelukkende skulde være en Glædes- og Fornøjelsesfest. Efter et 9-foldigt Hurra for Kongen sang man: »Velkommen i den grønne Lund« af Grundtvig, og efter en Sang af Morten Eskesen talte *Cornelius Appel* og Pastor Buntzen-Koch. Ved Fællesspisningen holdtes mange Skaaltaler af kendte Præster og andre Embedsmænd. Efter Fællesspisningen var der Bortlodning af en Del Avlsredskaber, Boskab o. lign. smukke og nyttige Genstande. Saa var der Fyrværkeri og Festblus og Dans paa tre Dansegulve. Dette Aar var Morten Eskesen ikke i Festkomitéen, da han allerede i Foraaret 1853 var rejst fra Hyrup.

Det følgende Aar gled Festen endnu længere ud af Sporet. Dette fremgaar allerede af Kundgørelsen om »Folkeforlystelse i Mandbjerg Skov næstkommende Søndag Eftermiddag. Forlystelsen holdes paa et nyt, meget smukt og *tørt Sted* i Skoven med Sang, Musik og Dans, som ved de foregaaende Fester, med Undtagelse af politiske Taler og Lottospil. Smukt Fyrværkeri og Belysning om Aftenen. Entréen er for Voksne 1 Skilling, for Børn det halve.«

Det meste, man i denne Forandring kan glædes ved, er den billige Adgang, og at det er lykkedes Komitéen at finde et *tørt Sted* i Skoven.

Der kom dog atter gode Fester paa Mandbjerg. Og de Mænd, der

mødtes her og i det »Danske Samfund«, der holdt sit tredje Møde i Schackenborg Skov 25. Juli 1855, havde nu taget Mandbjerg-Tonen renere end før, og den samlede dem til vågent Råd om Danskhedens Vilkår og Sprogsagens Løsning i Frihed i Kirke og Skole i »Klosterpolitiken«.

Fra 1858 var Pastor Georg Ferd. Boesen i Agerskov (Præst i Voder 1846-58) Hovedlederen i den grundtvigske Bevægelse i Egnen, indtil han i 1867 blev afsat. Hans Gerning optoges af Lærer *L. B. Poulsen* i Rangstrup, der i 1870 flyttede til *Bovlund*. 1879 dannedes *Frimenigheden* her med ham som Præst til 1916 (død 1919). Bovlund Frimenighedskirke blev opført 1896, men Myndighederne holdt den lukket til 1900. Dens Bygmester var den kendte Højskolemand og Arkitekt *Andreas Bentsen* fra Vallekilde. Om Bovlund Frimenigheds Historie findes der udførlige Oplysninger i *Thade Petersens Værk: De sønderjydske Frimenigheders Historie*, Side 251 ff.

Bovlund ligger midt i Landet, er for største Delen en frugtbar Bakke og har Vestlandet umiddelbart til Nabo. Den sønderjydske forskelligartede Natur i Øst, Midt og Vest og dens Indflydelse paa Folkekarakteren har *Jacob Appel* skrevet en fængslende Redegørelse for i Tidsskriftet *Dansk Udsyn* 1931, Side 1-14. Heri giver han navnlig Oplysninger om de gamle vakte Kredse i *Rødding*, *Forballum* og *Bovlund-Egnen* og gør herunder opmærksom på, at i det sønderjydske Midt- og Vest-Land har man til den Dag i Dag holdt sammen om Menighedsliv og grundtvigsk Folkeliv, medens man i det østlige Sønderjylland ikke har været saa trofast til at opretholde og samles om Centreter for folkeligt og kristeligt Røre som vestpå. Appel mener, at den åbne og mere barske Natur fra Midtlandet og ud til Havet her har øvet en Indflydelse på Folkekarakteren i en Retning, der må anses for heldig.

De Møder, der holdtes i Begyndelsen af 1850erne i Mandbjerg Skov, havde, som også nævnt, deres Forudsætning i en Befolkning med grundtvigsk Vækkelse. Når denne Vækkelse kom så tidligt til Ager-skovegnen, er Årsagen hertil bl. a. til en vis Grad den, at man i Ager-skov Sogn i Årene 1806-1838 havde den ansete og vindskibelige Præst og Historiker *Knud Aagaard* til Sognepræst⁵⁾. Ganske vist var Aagaard Rationalist, men han havde stor Forståelse af denne Egns Be-

5) Jfr. *Sønderjydske Aarbøger* 1938, 193-207

folkning, og det kan ikke afvises, at der trods Forskellen i Livssyn kan være en Forbindelse mellem den verdslige og kristelige Oplysning, han søgte at indpode i Sindene i Agerskovtiden 1806-38, og de grundtvigske Folkemøder, der holdtes i Mandbjerg Skov i 1852 (og fremefter), samtidig med at Morten Eskesen var Lærer i en Naboby hertil.

Med den åndelige Oplysning, fra Begyndelsen af Århundredet, der har præget Agerskovegnen, var det let forståeligt, at her måtte være Muligheder for et grundtvigsk Centrum. Dette kom til at passe. Frimenigheden i Bovlund eksisterer stadig, og det var naturligt nok, at *Karl Rasmussen* ved Genforeningen straks udså sig Agerskov som Stedet for en *Efterskole*, den Virksomhed, som påny blev optaget i 1942 af *Niels Høgh*.

Striden om Rouglycke

Af P. O. Andersen

Syd for Landsbyen Brøns, umiddelbart syd for den grønne Strimmel, hvorigennem Brøns Aa bugter sig, ligger et udstrakt Højdedrag, goldt, sandet og ujævnt. Lige fra Østgrænsen af Sognet til ret ud for de vestligste Huse i Byen strækker det sig, engang dækket med Lyng eller sparsom Græsvækst, men mange Steder med nøgne hvide Kløfter, hvor Fygesandet under Stormkast stod tilvejs i et hvirvlende Fog. Gennem de senere Aar har Højdedraget dog i nogen Maade skiftet Udseende, Lyngbakkerne er næsten overalt beklædt med Skov og en stor Del af den tarvelige Agerjord ligesaa, medens der paa Bakkerne langs Landevejen skyder pyntelige Menneskeboliger frem.

For flere hundrede Aar siden var der en Jorddrot, der saa sig om efter en egnet Boplads. Hans Blik faldt paa Højdedraget, der strakte sig ud mod de frodige Enge, herude, næsten paa den yderste Holm, her skulde Stedet være, og her byggede han Hjem.

Hvem var han?

Ja, maaske en eller anden Bondehøvding, hvem Pladsen indenfor Bylaget blev for trang og som var dristig nok til at skille sig ud fra Samfundet i det tætpakkede Landsbyfællesskab for at staa paa egne Ben. Helt uheldig var Pladsen heller ikke, mod Nord, Vest og Syd var Gaarden omgivet af gode Græsgange og mod Øst kunde der altid dyrkes Rug til Husbehov, selv om Jorden var karrig. Den eneste Nabo, som muligvis vilde genere ham, var vel nok Naboen mod Vest, denne kunde jo nok hitte paa at kikke inden for Døren, naar en brølende Paalandsstorm drev ham ind over Engene; men skulde det ske, var Bopladsen jo valgt saadan, at den var egnet til planmæssigt Tilbagetog.

Gaarden blev bygget, og med Henblik til Stedet den laa paa, blev den kaldt Holm.

At Gaarden Holm har en meget lang og maaske temmelig omskiftelig Historie er udenfor al Tvivl. Hvis der bliver sat stærke Kræfter ind for at fremskaffe alle de Oplysninger, der kan findes, vilde Resultatet maaske kun kunne, og maaske ikke engang det, overgaas af Astrupgaard eller Brøns Mølle, som begge har en meget betydelig For-

tid. Til Grund for denne Antagelse ligger blandt andet, at skønt der ikke er gjort noget særligt for at fremskaffe Oplysninger om Holm, støder man dog af og til i Arkivalierne paa et og andet, der vedrører Gaarden; en Herredsfoged har maaske ejet den eller stammer ihvert Fald ud fra den, Tingskriverne for Hviding Herred har haft deres Bopæl der o. s. v.

Aarene gik, hvormange vides ikke, men der kom en Tid, hvor det viste sig, at den Jord, som ikke var udsat for Oversvømmelse og derfor var god til Dyrkning af Rug og til Græsning for Kreaturer, ogsaa blev benyttet af Bymændene i Brøns, og dette gav Anledning til Stridigheder om Brugsretten gennem mange Aar.

Det omstridte Areal er det, som nu kaldes Rovli, men som den Gang kaldets Rouglücke eller efter Nutids Sprogbrug Ruglykke. At det efterhaanden er gledet over i Rovli hidrører maaske fra, at det kunde antages at have en Slags Forbindelse med det norske Li.

Her skal fortælles om, hvordan Striden førtes mellem Ejeren af Holm, Jens Nielsen, og Bymænd og Indbyggere af Brøns, som det fremgaar af nogle fremkomne gamle Tingsvidner. Dokumenterne, der ligger til Grund for denne Beretning, fandtes for nogle Aar siden i Brøns Grandeskrin, hvor de gennem et Par Aarhundreder havde ligget gemt i den dobbelte Bund. Dokumenterne bestod mest af Kopier og kun en enkelt var Originalen, dog har der sandsynligvis været flere. Meddelelsen har dog kun haft Lejlighed til at se de ovennævnte.

Hvornaar Striden om Græsningsretten er begyndt vides ikke, men Mandag den 22. Marts 1574 blev der afholdt et Herredsting vistnok paa Tinghøjen øst for Brøns, ved hvilken Lejlighed Herredsfogden Niels Michelsen fra Havervad tilbød Jens Nielsen i Holm paa vedkommendes Vegne af Brøns: »At dersom han ville lade sit Fæ drive Norden og Sønden ved med deris, da skulde det være hannem forlovet at gange hos deris. I hvad heller hand ville holde selfver Hyrde hos sit heller og lade det gange hos deris.« Dette var vidnefast ved følgende 8 trofaste Danemænd nemlig: Laurids Tøgersen i Rejsby, Knud Andersen i V. Gasse, Niels Janniksen i Giesing, Knud Nielsen i Hafuervad, Niels Pedersen ibidem, Laurids Eschelsen i Rejsby, Christen Thamsen og Peder Jensen i Vodder. Selvfølgelig er det bedst at have saadant skriftligt, og det ønskede Jens Nielsen af Holm ogsaa, og derfor fik han et Tingsvidne, en Udskrift af Tingbogen, underskreven af Herredsfogden i Hviding Herred Niels Michelsen af Hafuervad samt Svend Pedersen i Østergasse, Truels Nisen i Farderup og Adser Christensen i Obeling, Sandemænd inden fornevende Herrit og forsynet med deres Segl.

Herredsfogden var forresten Fader til Jens Nielsen paa Holm og har maaske i sin Tid selv boet der, idet han andet Steds nævnes som Niels Michelsen Holm.

Det i Grandeskrinet fundne Dokument var en Copi af Tingbogen, udfærdiget den 6. Oktober 1710 af Tingskriver Gregers Pedersen, som da boede paa Holm. Det var en Mand fra Brøns, Hans Jørgensen, der havde ønsket Udskriften, formodentlig har der stadig staaet Strid om Græsningsretten.

Imidlertid førte dette Tilbud ikke til det ønskede Resultat med Fred og Fordragelighed mellem de stridende Parter, thi endnu samme Aar maatte Herredsfogden træde i Funktion og afsige Dom Parterne imellem. Hvem der først har begyndt Striden ses ikke, men en Klage, indsendt til hans førstlige Naade Hertug Hans paa Haderslevhus, gav Anledning til en Modklage, som saa begge blev videresendt til Cantzler og Sekretær Lauritz Venzyn, Lensmand til Haderslev og Tørring. Denne lod Herredsfogden, ifølge dennes senere Indberetning, »alvorligen af-Kyndige, og mig i Befalling givet, forbemeldte Træde, enten med en venlig forliig at lempe, heller dennem at sige ved Dom. Som jeg for Gud med en god Samvittighed, og for hans førstl. Naade og Naades Raad kunde forsvare, haffuer derover gjort min Allerhøjeste Flid ved Forlig fornævnte Træde at bortlægge og dertil bruge Edel og uEdel, velbiüdige Ludvig Nielsen til Høxbro, Arnt Pegau til Raahie, hæderlige Præstemænd og andre af de vildeste og beste inden ald Hueddingherrit, Hvorledes vi kunde dem fordrage, dend Eene saa vel til gafn som den anden paa begge sider.«

Dette førte dog ikke til noget Forlig, Sagen var nemlig vokset i Omfang, idet Jens Nielsen nu ogsaa gjorde Krav paa en Lücke Sønden for Aaen samt to Agre paa Rouglücke, som han formodentlig har haft i Brug i nogen Tid. Herredsfogden maatte saa til at fælde Dom i Sagen og den faldt ikke ud til Sønnens Fordel: »og deroffuer Kiender og dømmer jeg for Ret, efter den deris Herrbrefs Lydelse de Dannemænd af Brøns haffuer haft i mange Aaremaal om at nyde deris Mark inden alle 4 Markenskiæl efter deris Villie til deris gafn, da efterdi fornævnte Lücke Stander paa deris Aager Mark. . . . og ikke har været Kære paa fornævnte Lücke af nogen af dennem, som har boet i Holm før end nu Jens Nielsen derom Træde har haft, da efter deris Herrbrefs Lydelse og deris Rolige Hævd dømmer jeg dem fornævnte Lücke ved magt, Til det andet om de 2 Agger i Rouglücke efter de haver aldrig været brugt til Holm med Ret andet af Svogerskab dertil laant en Tid lang og ingen Bevisning mig er forlagt at høre til Holm, med Ret, dømmer jeg fornævnte Rouglücke med samme 2 Aggere til Brøns, ef-

terdi ingen af dem i Holm haver boed, for Jens, haffuer sig sammere Aggere tilkiend med Ret.

Til det Tredie, Hans Fædrift Jens Nielsen haffuer haft paa Brøns Mark sønden groben og Norden Markenskiel, efter Hjemmels Breffs Lydelse, kender jeg hannem ved Magt, og det Jord at bruge som Brøns mænd hannem forlænt haffuer Østen Holm som de omfordragede.

Til Vidnesbyrd trykker jeg mit Indsigel neden for.«

Jens Nielsen slog sig dog ikke til Ro med Dommen, men sender en Klage til Hertugen paa Haderslevhus angaaende Fædriften i Holm og de 2 Agre paa Ruglykke, som var tildømt Brøns. Af Svaret, som var givet paa tysk, skal fremsættes følgende: »Giver vi, Johan den Ældre, af Guds Naade Arving til Norge, Hertug til Slesvig og Holsten, Stormarn og Ditmarsken, Greve til Oldenburg og Delmenhorst samt vore Raader den Besked, at Jens Nielsen skal beholde sin Fædrift til Holm, som han har modtaget den og som hans nærmeste Forgænger har havt den. De tvende Agre skal blive hos de Brønsere, da de ligger i deres Rugtoft, dog skal Jens Nielsen derfor have ligesaa megen Jord paa den nordlige Side af det Sted, hvor de allerede har udlagt ham Jord, som saa skal blive ved Holm. Ved Gravningen (Tørvegravningen) skal der gaaes frem med Maade fra begge Sider, og naar andet sker skal der føres Tilsyn af Amtmand eller Foged, at det ikke gøres.

Og skulle begge Partier herefter altid Forliges og fordrages og altid sig herefter holde og rette.

Sket paa vort Hus Hansburgh den 29. Octobris 1576.

Læst paa Huedingherritzting den 28. Junius Anno 1624.

For Skrefne er Hans Jørgensen i Brøns efter Begiering meddelt den 2. October Anno 1710, Og udskreven efter den Copie, som fandtes iblandt mine andre Brefue vel mulig Originalen maa findes i Brøns.

Hvilket Testerer

Gregers Pedersen, Thingskriver.

Originalen fandtes i Brøns Grandeskrin 1936.

Det lod dog ikke til, at Forliget blev af nogen Betydning, thi 7 Aar senere har Brøns Mændene modtaget et Svar paa en indsendt Modklage. Der var nu kommen en anden Landsherre, og der var jo Mulighed for et andet Syn paa Sagen. Svaret var paa tysk som det forrige og meget udførligt. Det gengives her i Oversættelse dog med Udeladelse af noget mindre væsentligt.

I Sagen mellem . . . angaaende . . . Erkende vi Frederich den Anden af Guds Naade Danmarks og Norges, de Venders og Goters Konge, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, Greve til Ol-

denburg og Delmenhorst samt vore Raader, efter . . . (her nævnes og gennemgaaes, hvad der er sket og dømt i Sagerne dem imellem): Den Overenskomst, som blev oprettet af vor gudsalige Fætter Johanns Christliche Ihukommelse og Dommen, som Herredsfogden har afsagt, anerkendes ogsaa, dog med den Vedføjelse og Besked, at det Vederlag, som Jens Nielsen skal have for de 2 Agre paa Rouglüke og som han endnu ikke har modtaget skal udlægges ham efter Dommen. Hans Fædrift nord og syd for Grøften ved Markenskiæl uden for deres Lücke skal ogsaa tilstedes ham. Da der ogsaa i den fyrstelige Besked var tænkt paa Tørvegravningen og en Forordning var udstedt desangaaende, saa skal denne ogsaa holdes og efterleves, i modsat Fald skal Amtmanden tiltale og forfølge Overtræderen.

Givet paa vort Slot Haderslev den attende Junü tre og firs.

Paa Bagsiden stod skrevet: Læst paa Huidding Herritz Ting den 28. Juni Anno 1624.

Nu ser det ud til, at man paa begge Sider har slaet sig til Ro med denne Tingenes Tilstand. I hvert Fald sker der ikke noget i Jens Nielsens Levetid, men der findes dog en Copi af et Tingsvidne, som Sønnen Peder Jensen havde krævet og faaet paa Herredstinget 26 Aar senere.

Da dette Dokument er et udmærket Eksempel paa et klart og letforstaaeligt Tingsvidne fra hin Tid, skal det gengives ordret her.

Kundgiore Vii Efterskrefvene Bendit Sørensen i Barsbøll, Herridsfoged udi Hviddingherrit, Olluf Knudsen i Gase, Anders Willadsen i Hafuervad, Sandemænd i forne Herrit, Evindeligh med Gud Anno Domini 1609 Mandag den 11 Dag Septembris, da var skicket for os og for Menige Herridsmænd, som da til stede vare Beskeden Mand Peder Jensen Holm, som louligen beder og fik et fuld U-vildige Tingsvinde af 8 Danemænd, Som er Jens Knudsen i Roagger, Søren Andersen i Oved, Niels Mogensen i Vedsted, Bendit Andersen i Rejsby, Mads Andersen i Farderup, Søren Moltesen og Søren Madsen i Hvedding, Termen Nielsen i Vedsted, Hvilke for Skrefne 8 U-Vildige Danemænd alle Samdrægtigen paa deris gode Trøe, Siæl og Rette Sandhed for os vinde, At de hørde og saae samme dag og tid, disse efterskrefne Dannemænd af Brøns, Her Gregers Christensen Sogne Præst til Brøns Kirke, Hans Petersen, Simon Willadsen, Claus Nielsen, Niels Matthiesen, Anders Paulsen, Peder Nielsen, Willads Jensen, Eske Nielsen, Anders Sørensen, Simen Smed med andre Brøns Grander, som da til stæde var, stod alle Personligen inden Tinge, Bevilget og Samtykt At forne Peder Holm Skal og maa Nyde og Bruge den Hie og Moese Sonden Brøns Aa. og Norden Marcken Skiæl med Fædrift, Tørregrøft og Sadegraven Lige efter sin Herredomme, og som sin forfædre for hannem brugt haver i alle Maader, Og icke den Skiften som de haver

Skift samme Hie og Moese, Skal komme Peder Holm til Hinder eller Skade i nogen maader.

Item bestod Peder Andersen i Hafuervad, at hand og Peder Willadsen i Obeling gaf alle Brøns grander huer for deris Bopæl Loulig Varsel for denne Vinde, paa forne Peder Holms Vegne. Datum ut Supra.

Læst paa Huiddingherritzting for Retten den 30. September 1639.

Rigtig ud Copiet og Hans Jørgensen i Brøns efter Begering med deelt, den 26. Oktober 1710.

Testerer

Gregers Pedersen, Thingskriver.

(Paa Bagsiden)

Copia Af Peder Holms Tingsvinde, Angaaende Fædrift og Sadgrave med Brøns Mænd.

Efter dette ser det ud til, at Brønserne har udskiftet Heden og Mosen imellem sig, og for at de ikke skulde komme Peder Jensen for nær, har han ønsket dette Tingsvidne.

Hermed kan Striden om Rouglücke vistnok anses for afsluttet, sikkert er det dog ikke. Det ser nemlig ud til, at disse gamle vestslesvigske Storbønder har været stejle, stridbare og, hvad vi vilde kalde »om sig« for at faa en anselig Part i denne Verdens Gods og Ære.

Som et Eksempel kan nævnes, at omtalte Jens Nielsens Bedstefader Michel Pedersen i Holm afløste Peder Trolsen paa Astrupgaard som Herredsfoged i Hviding Herred, efter at denne i en Alder af omkring 60 Aar havde haft denne Bestilling i henved 30 Aar. Hvad Grunden hertil har været kan ikke siges, men Peter Trolsen har sikkert ikke været aflægs, han blev nemlig langt over de firs, før han døde.

Det er maaske nok dette Medbejlerskab, der førte til en langvarig, forbitret Strid dem imellem, som ikke engang endte, da de efter en halv Snæs Aar indgik et skriftligt Forlig, som endog stadfæstedes af Hertug Hans. Stridighederne fortsattes af Sønnerne Niels Pedersen paa Astrupgaard og Niels Michelsen Herredsfoged paa Havervadgaard, og 1578 blev Niels Pedersen idømt Lovens strengeste Straf for ikke at have holdt sig det indgaaede Forlig efterrettelig

Omsider maa der dog nok være sluttet virkeligt Forlig mellem Slægterne, idet nemlig Niels Pedersens Sønnesøn Niels Troelsen indgik Ægteskab med Maren Hansdatter, en Datter af Niels Michelsens Sønnesøn Herredsfoged Hans Andersen paa Havervadgaard.

Men da var der ogsaa gaet over hundrede Aar.

Klingpung og Fattigblok

Af J. Raben

1736 blev det paabudt, at hver Købstad og hver Kommune eller Sogn skulde have sin Fattigkasse, hvori de Midler, der var bestemt til de fattiges Underhold, skulde flyde. Den skulde opbevares et sikkert Sted i eller udenfor Kirken, og den skulde forsynes med tre Nøgler, af hvilke den ene skulde være hos Præsten, de to andre hos Medlemmer af Fattigbestyrelsen. Bidragene til Fattigkassen kom frem paa forskellig Maade, men den største Rolle spillede de Penge, der blev indsamlet til de fattige ved Gudstjenesterne. Disse Penge kaldtes Klingpungpenge eller Tavlepenge, alt eftersom der ved Indsamlingen anvendtes en Klingpung eller en Tavle. Klingpungen kender vi alle som en lille Pose paa en temmelig lang Stok, ofte forsynet med en lille klingrende Bjælde. Tavlen var en firkantet Kasse eller Æske uden Laag, der ligeledes var anbragt paa en Stok. Klingpungen brugtes mest i den sydlige, Tavlen mest i den nordlige Del af Landet. De i Kirken indsamlede Penge til de fattige kaldes ogsaa jævnlig »Blokpenge«, fordi de som oftest opbevaredes i Fattigblokken, der havde sin Plads lige inden for Kirkens Dør, »— i hver Mands Aasyn og Vej.«¹⁾ Fattigblokken er endnu bevaret i flere af vore Kirker. Den var lavet af svært Egetræ, beslaaet med Jern og forsynet med stærke Laase. Trods denne Sikkerhedsforanstaltning er Kirkeblokke ofte bleven berøvet.

I Kirkeordinansen fra 1542 omtales allerede Klingpungen eller »Fattigpungen«. Det er dog kun for Byernes Vedkommende. Først 1646 paabydes det, at den skal bæres omkring i Kirkerne paa Landet. Det varede dog længe, før den var indført overalt. I Hørup Sogns Kirke-regnskab fra 1733 omtales der en »Taul-Pung med en liden Klokke«. Ombæringen af Klingpungen udførtes forskelligt i Sognene. Ifølge et Reskript af 22. Juli 1729 skulde i hvert Sogn en Tolvmænd og en af Sognets yngste Mænd skiftes til at bære Klingpungen et Aar. I en senere Tid har Degnen eller Graveren (Kirketjeneren) gaaet rundt med Klingpungen.— I Lysabild blev den en Tid lang kun baaret rundt ved Højtiderne.

1) Sml. M. H. Nielsen, Fra Slesvigs Fattigvæsens Fortid.

Asserballe Kirke fik en meget fin Klingpung i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. Den er syet i Guldbrokat og er forsynet med en lille Sølvklokke, der bærer Indskriften:

M. T. 1715

*Hierbey ermuntert man die Christen mitztheilen
den armen auch zur hülf in aller eilen.*

Pungen og Klokken skal være en Gave fra Pastor Johan Thomsen og Hustru; han var Præst i Asserballe fra 1711-1729. — Den opbevares nu i Museet paa Sønderborg Slot.

Efter en Skrivelse af 17. Dec. 1736 fra Hertugen paa Augustenborg — i sin Egenskab som Guvernør over Sønderborg og Als, — skulde Klingpungen ogsaa bæres om i Kirken ved Bryllupper og Begravelser.

Hans Thomsen i Sønderborg forærede 1663 to nye Klingpunge til St. Maria Kirke »von schwartz samtt mit silber überhuet«. Disse maa have været ubrugelige i 1767, da de to Klingpunge, som endnu er bevaret, blev foræret til Kirken.

Den ene er en rød Fløjlspose med Sølv Agramaner og to Sølvklokker. Indfatningen er af Sølv med smukke Ornamentter og Monogram P. J., 1767. Det er et Arbejde og en Gave af den dygtige Guldsmed Peter Jansen i Sønderborg.

Den anden, ligeledes en rød Fløjlspose med Guldagramaner og Sølvbeslag er en Gave fra Hertug Frederik Christian I. af Augustenborg, hvis Monogram med Aarstallet 1767 findes indgraveret. Guldsmedens Mærke er F. A. J.

Disse to Klingpunge opbevares i Sønderborg Museum.

Naar Bønderne om Søndagen kom kørende til Kirke og spændte fra ved Kirkestaldene, aabnedes »Banken«. »Kan do væssel mæ en Grosen« sagde den ene til den anden, »æ hæ' it howst å faa en Topenning med te æ Klingpung.« — En 10 eller 5 Penning var for meget til de fattige. Saadanne Beretninger kender jeg baade fra Asserballe, Ulkebøl og andre Kirker. — Der var ogsaa mange, der nøjedes med et Nik i Stedet for at give en Skærv til de fattige.

I Nordborg har Klingpungen været i Brug omkring Midten af 17. Aarhundrede. 1660 skriver Pastor Andreas Brandt (1621-1666) i Nordborg Kirkebog:

»2. Trin. I Klingpungen samlet til Engel i Holm, hvis Arm var bleven knust i Møllehjulet, til Badskørslen 8 Mk. 12 Skill.« — Klingpungene blev bevaret i Fattigblokken i Kirken.

1664, 4. Adv. skriver Pastor Brandt: »Onsdag skulde Armpengene

være uddelt til Staldkarle her i Sognet, men da vi oplod Armblokken, var Pengene deraf stjaalne saa nær som 3 Mk. Gid han, som tog dem, blive saa bedrøvet som de arme var, der fik ingen Penge. Gud, aabenbar ham, at han faar sin Straf paa Jorden.« —

Præstens Bøn blev opfyldt, Tyven blev »aabenbaret«, og denne Forbryder var Henrik Handskemager i Nordborg. Han fik ogsaa sin fortjente Straf, Kirkebogen beretter:

»1665. Torsdag den 3. August blev Henrik Handskemager hals-hugget og lagt under Galgen, fordi han bestjal og røved Blokkene udi Kirken, og fulgte Kapellanen, Hr. Niels, ham til Retterstedet og berettede ham«.

Den omtalte Offerblok opbevares i Museet i Sønderborg Slot (K. N. 140).

I Aaret 1714, mellem 14. og 15. Søndag i Trinitatis skete der et Indbrud i Hørup Kirke. Tyven havde ikke alene stjaalet et Sølv Alterbæger med Disk, en Sølv Alterkande og en Sølvske, ogsaa Sølvsnorene af Alterklædet og Messehagelen og en Sølvplade med Kongens Navnetræk paa Alterklædets Forside blev taget. Desuden blev Fattigblokken brudt op og dens Indhold stjaalet. —

Ved samme Tid fandt lignende Tyverier Sted i Sønderborg og Broager Kirker.

Klingpungen fra Broager opbevares paa Sønderborg Slot. Det er en lille rød Fløjlspose med Sølvplade og Sølvklokke. Pladen bærer følgende Indskrift: »Glemmer ikke at gjøre wel og meddele, thi saadanne offere behage Gud wel. Ebr. 13, 16. G. F. D. 1795.«

Den er en Gave fra Pastor Georg Friedrich Dithmer, der var Sognepræst i Broager fra 1786-1804. Han var Fader til Teglværksejer Hans Heinrich Dithmer paa Rendbjerg²⁾

I Egen Sogn fortælles følgende lille Historie:

En Gaardmand i Guderup var en rigtig gammel Gnier, der gerne tog imod Laantagere med Aagerrenter. Denne Mand blev valgt til Kirkeværge, og som saadan havde han den Forpligtelse, at han skiftevis med den anden Kirkeværge skulde gaa med Klingpungen i Kirken. Han var lidt urolig for Bestillingen, som han ikke havde prøvet før, da han vidste, at Folk vilde snakke om ham, og især hvis han ikke bar sig rigtig ad. Før han skulde overtage den højtidelige Handling, vilde han øve sig og han fik en god Idé. Det var Mode, at Mændene gik dagligdags med strikket Hue med Kvast, for det meste af rødt Uldgarn. En saadan Hue kunde han bruge til Øvelsen. Den blev sømmet paa en lang Stang, og saa havde han en Klingpung.

2) Se Billede Sdj. Maan. XVIII, S. 181.

En Dag saa Karlene paa Gaarden, at Bonden gik over Gaardspladsen og ind i Kostalden med denne Indretning, og drevet af Nysgerighed listede Karlene bagefter, for at se, hvad han havde for. De saa Husbonden gaa »Menigheden« rundt med Klingpungen. Han begyndte ved den nederste Ende af Rækken og præsenterede den røde Hue for Ko efter Ko med stor Alvor. Da han havde gaaet Rækken igennem, kom han til en stor Tyr, der stod øverst. Den begyndte imidlertid at stange efter den røde Hue og virre med Hovedet. Karlene kunde høre Husbonden smaasnakke med sig selv, og da Tyren saaledes satte sig i Positur, sagde han: »Den kan forestille Præstefruen, hun nøjes med et Nik i Stedet for at lægge noget i Posen.« — Saadan forløb Øvelsen, men hvordan det gik ham, da han skulde gaa »rigtig« med Klingpungen, fortæller Historien ikke.

At gaa med Klingpungen var jo ensbetydende med at præsentere sig for hele Menigheden. Det var ligeledes i Egen, at Graveren en Søndag maatte gaa med Klingpungen, da Kirkeværgen var blevet syg, at Graverens Kone raabte til Manden: »hows no å faa e Skæg a', fo do ska' jo gaa med e Klingpung!« — Man kan jo godt forstaa, at han skulde se lidt ordentlig ud. —

Fra Asserballe berettes:

Det var Søndag i Asserballe Kirke. En af Kirkeværgerne gik med værdig Holdning og rakte Klingpungen gennem Stolerækkerne. Det var en varm Sommerdag, og en Hveps var kommet ind i Kirken. Det lille Dyr har aabenbart ikke været glad for den Uro, Kirkeværgen foraarsagede med sin Klingpung, og den gik over til Angreb. Kirkeværgen tabte sin værdige Holdning, han greb med den ene Haand efter sit skaldede Hoved og udbrød, »Aw, for Satan!« medens Klingpungens lille Bjælde samtidigt lod høre fra sig. Dette Optrin gav lidt Uro i Kirken; men Manden bestræbte sig at bevare sin Værdighed og fortsatte sin Gang med Pungen. —

Efter Gudstjenesten fik Præsten fat i Kirkeværgen: »Hør Niels Peter, det er ikke pænt at bande i Guds Hus!« »Nej, Hr. Pastor,« svarede Kirkeværgen, »men wenn saa'en faabandet Vøws sat sig å Des Pandskal, saa true æ nok, Di vild' o band, — — men de va da godt, te æ it sme'e æ Klingpung!« — »Ja,« svarede Præsten, »jeg vilde hellere tabe Klingpungen end at paaberaabe Fanden; han hører ikke hjemme i dette Hus. »Æ e it Præst,« svarede Niels Peter, »de va' da kuns med e Klingpung, men tænk no, wenn de va passée Dem å e Prækstol!« —

Magdalena, Hans Closters Enke

Af J. Smith

Som bekendt var det i det 17. Aarhundrede Skik og Brug i det bedre Borgerskab, at lade de Ligprædikener, som var holdt over deres Afdøde, trykke forsynet med et Afsnit Personalia og med Tilføjelse af de Sørgedigte, som lærde Venner og Bekendte havde forfattet. For os er disse Ligprædikener — saa lange som et ondt Aar — uden Interesse, de indeholder et Væld af bibelske Citater, som skal bevise Præstens Lærdom, de er som oftest svulstige og overstrømmende i Omtalen af den Afdøde og dennes Paarørende. Sørgedigtene er hverken værre eller bedre end Lejlighedsdigte nu omstunder. Det som har Værdi, er de Oplysninger om den Afdøde og dennes Slægt, som indeholdes i Afsnittet Personalia. I efterfølgende Linier skal der gøres Rede for de vigtigste Oplysninger, som indeholdes i en Ligprædiken, som Præsten Paul Sass i Haderslev har holdt i 1698 over Magdalena Hans Closters Enke.

Magdalenas Forældre var Handelsmand Stephan Nielsen i Haderslev, som døde 1659, og Anna Steffens. Hun blev født den 28. Dec. 1637 og blev den 16. Oktober 1660 viet i Borgmester Hans Christensens Hus til Handelsmand Hans Hansen Closter. Hun døde den 31. Marts 1698 og blev begravet i Frue Kirke den 7. April.

I deres Ægteskab fødtes 10 Børn: 7 Sønner og 3 Døtre, af disse døde 4 Sønner som smaa. Datteren Anna var død inden Moderen, hun havde været gift med Handelsmand Peter Madsen paa Slottets Jord. De andre Børn nævnes i følgende Rækkefølge: Stephan Hansen Closter, Handelsmand, Hans Hansen Closter, Handelsmand, Christian Hansen Closter, stud. theol., Maren Closter, gift med Handelsmand Jens Iversen, og Magdalena Closter, gift med Niels Hansen Gisemann, Handelsmand.

Om Christian Hansen Closter kan yderligere følgende oplyses: Han immatrikuleredes i Jena den 4. Februar 1692 og i København den 6. December 1697. Den 27. Juli 1705 kaldtes han til Præst i Abbehausen (Oldenburg), hvor han introduceredes i December s. A. Her døde han den 6. Februar 1736.

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 1. Halvår 1944 if. Dansk
Oplagsk. 17.091 Eksempl.

Akциденstrykkeri, Lystryksanstalt, Clichéfabrik, Bogbinder
Hovedkontor: Slagelse. Telf. 2000.
Hovedstadskontor: Telf. Palæ 4758.

Ajdske Tidende

Oplag:

Syd- og Sønderjyllands
største Blad.

Hverdage ca. 21.000 Ekspl.

Søndage ca. 23.300 Ekspl.

Fyens Stiftstidende

ODENSE

Roskilde Dagblad Byens og Egnens Blad
*Søger De Husassistent eller anden Medhjælp, da averter i
Roskilde Dagblad. Søger De Plads i Nærheden af Køben-
havn, faar De den bedst gennem en Annonce i Roskilde
Dagblad. Vort Trykkeri leverer Tryksager af enhver Art.
Telefon Roskilde 601 (2 Linier).*

Fyns Tidende

hurtigst og bedst.

Holbæk Amtstidende Odsherreds Tidende

Enhver Bilist kender Holbæk Amts gode Veje — enhver
Annoncør kender den gode Vej til Kunderne i Holbæk Amt.
Telefon Holbæk 71 Telefon Nykøbing 7

Stiftet 1805
Lolland-Falsters
Stifts- Tidende

Hovedkontor: Nykøbing Falster Landsdelens ældste Blad

H. C. Hansen

Trikotagefabrik

Ikast

Telf. 21

Holbæk Amts Andels-Svineslagteri

HOLBÆK

Stenhus Kostskole, Holbæk

Rektor Svend Larsen

Fra 1. August 1944 særskilt nyoprettet Gymnasie-
afdeling for Piger.

Bornholms Tidende

Øens største og eneste Oplags-
kontrollerede Blad.

Telf. 121

Telf. 355

LOLLANDS TIDENDE

Lollands største Dagblad
Hovedkontor i Nakskov
Filialkontor i Maribo og Rødby

Lolland-Falsters Folketidende

Stiftets største Blad

Nykøbing F.

Maribo Amtstidende

MARIBO

HEJMDAL

Landsdelens Blad

Østsjællands Folkeblad

Køge

Oplag 11.000

Lynghy Cementstøberi

C. M. NIELSEN

TELEFON 330

Fremvej 1b. Gyldendalsvej 6

Aktieselskabet

SIMON BRØND & CO.

Barnevognsfabrik

Vejen

P. Juhl Nielsen

Entrepreneur

Tlf. 213

Gl. Kirkevej 45 Herning

Aktieselskabet

Køge Trævarefabrik

Køge

Køb dansk Arbejde!

Skive
Tømmerhandel A/S
Skive

Jydsk
Trikotagefabrik A/S
IKAST

Thisted Jernhandel
v/ Chr. Homann
THISTED

Windfeld-Hansens Bomuldsspinderi A/S
VEJLE

ASMUS HANSEN
Kolonial- og Kortevarer
en gros
Haderslev

Aktieselskabet
Odense Kamgarnsspinderi
O d e n s e.

Odense Frøkontor
Odense

GRAM Brødrene Gram A/S
KØLEANLÆG Vojens

Carl J. Ulrich & Søn
Aktieselskab
Haslev - Telefon 600

HUSK VORE CISTERNER
»Phønix Model 33«, »Id. al 1935« og
»Phønix-Duplex« (dobbeltskylende).

Maskinfabriken Phønix Odense

A/S Sønderjydsk
Frøforsyning
Frøavl og Frøhandel.
AABENRAA

POUL KRØJGAARD
Trikotagefabrik
HERNING Telf. 406

Poul Pedersen
Landsrøtssagfører
Vejle

Hans Jensens Eftf.
Trikotagefabrik
IKAST

Aktieselskabet
Skive Markfrøkontor
Frøavl - Frøhandel
Skive. Telf. 94. 2 Lin.

DIPLOM-IS.
Haderslev Telef. 1160
Vejen Telef. 3

Marie Christensen
Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Aktieselskabet
Dansk Galoche- og Gummifabrik
København Køge

Bispetorv - Aarhus
Telefon 1939 - 3222

DANSK MASKINOPLAG ^{A/S}

(JØRGEN M. HANSEN)
Aabenraa - Telf. 2044

Sønderjyllands ældste og største Specialforretning i Maskiner
for Landbruget.

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Aktieselskabet

Tapetfabriken „FIONA“

FAABORG

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

**Sønderjydsk
Tæppefabrik**

A. R. KJÆRBY A/S

HØJER

*

*Graasten
Teglværk*

GRAASTEN

Frocontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon
trollens selvvirkende Kontrol

Antager Frøavlere

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Kømfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kåkelovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Nordisk

Trikotagefabrik

Haderslev

Midtjyllands Æggesport

ved A. Tornvig-Jensen.

BRANDE

Telefon 84 og 185

Brunkul købes og sælges.

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler

Støbegods

Tlf. 2006 - 2007 - 2008